

УДК 336.71:657.4:004

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.80-34>

Давиденко Н.М.

доктор економічних наук, професор,
декан факультету фінансів та цифрових технологій

Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7469-5536>

Кушнір О.О.

молодший науковий співробітник

Науково-дослідний інститут воєнної розвідки

ORCID: <https://orcid.org/0000-0005-4378-6298>

Давиденко М.А.

здобувач першого (бакалаврського) рівня

Державний податковий університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-5939-7677>

Davydenko Nadiia

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Dean of the Faculty of Finance and Digital Technologies

State Tax University

Kushnir Oleksandr

Researcher Assistant

Science and Research Institute of Military Intelligence

Davydenko Marharyta

First-level Higher Education Applicant (Bachelor's Degree Applicant)

State Tax University

РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

DEVELOPMENT OF MODERN PAYMENT SYSTEMS

У статті розглянуто ключові теоретичні та прикладні аспекти розвитку сучасних платіжних систем в умовах цифрової трансформації фінансової сфери. Здійснено аналіз ролі платіжної інфраструктури у забезпеченні ефективного, безпечного та доступного обігу фінансових ресурсів. Визначено основні виклики, що супроводжують стрімке поширення фінансово-технологічних інновацій, серед яких – висока вартість еквайрингових послуг, домінування міжнародних платіжних операторів, недостатній рівень нормативної гармонізації та низька фінансова обізнаність населення. У процесі дослідження проаналізовано динаміку розвитку електронних розрахунків та емісії платіжних карток в Україні у 2019–2023 роках. Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення платіжної інфраструктури, які передбачають підтримку вітчизняних систем, підвищення конкуренції на ринку платіжних послуг, розширення державного регулювання і стимулювання інновацій. Акцентовано на важливості побудови комплексного підходу до реформування ринку платіжних сервісів з метою зміцнення економічної стійкості та конкурентоспроможності фінансової системи.

Ключові слова: платіжна система, цифрова трансформація, фінансові інструменти, еквайринг, електронні розрахунки, фінансова інфраструктура, фінансові технології, ринок платіжних послуг.

The purpose of the article is to study the current state, problems and prospects for the development of payment systems in Ukraine in the context of digitalisation of the economy, taking into account the need to improve the efficiency, security and availability of payment services, and to substantiate the ways to improve the regulatory environment and reduce barriers to innovation in the field of payment infrastructure. The article examines the theoretical and practical foundations of the development of modern payment systems in the context of the digital transformation of the economy. It emphasizes the growing role of payment infrastructure in ensuring secure, efficient, and accessible financial transactions. Special attention is paid to the increased demands of society for the convenience, speed, and reliability of payment services, as well as to the critical importance of ensuring financial data protection and combating fraud. The dynamics of payment operations through Ukraine's State Electronic Payment System (SEPS) during 2019–2023 are analyzed, showing a growing volume of operations, despite a temporary decline in their quantity due to the escalation of the war in 2022. The increase in payment card issuance and the rise in demand for cashless services confirm the expanding digitalization of the national economy and financial sector. The study identifies key problems that hinder the development of Ukraine's payment infrastructure,

including high acquiring fees for small businesses, market monopolization by international operators (such as Visa and Mastercard), insufficient legal harmonization, and low levels of financial literacy. The article proposes a set of measures to enhance the efficiency and inclusivity of payment systems. These include promoting domestic payment platforms, introducing state support programs for fintech innovation, improving regulation, and adopting technical solutions (such as cloud-based infrastructure) to reduce service costs. The article concludes that the modernization of payment systems is a strategic priority for ensuring economic resilience, financial inclusion, and Ukraine's integration into the global digital economy.

Keywords: payment system, digital transformation, acquiring, financial technologies, payment infrastructure, cashless transactions, financial inclusion.

Постановка проблеми. У сучасних умовах цифрової трансформації економіки питання розвитку платіжних систем набуває особливої актуальності. Суспільство пред'являє зростаючі вимоги до держави щодо забезпечення максимальної зручності, швидкості та безпеки фінансових операцій [5]. Зокрема, споживачі очікують оперативного доступу до платіжних сервісів, мінімізації часових витрат на проведення розрахунків, гарантування захисту фінансових даних та запобігання шахрайству.

Сучасні платіжні системи дедалі активніше виконують функцію інфраструктурної основи фінансового ринку, забезпечуючи ефективний обіг грошових коштів, підтримуючи економічну активність та сприяючи розширенню доступу до фінансових послуг [9; 12]. Їх розвиток істотно впливає не лише на якість фінансового обслуговування населення і бізнесу, але й на загальну стабільність та конкурентоспроможність національної економіки.

Водночас стрімке поширення інновацій у сфері платіжних технологій супроводжується низкою викликів, серед яких – необхідність удосконалення регуляторної бази, гармонізації стандартів безпеки, забезпечення інклюзивності фінансових сервісів і захисту прав користувачів [10]. Тому питання розвитку сучасних платіжних систем потребує комплексного дослідження, яке має охоплювати не лише технологічні аспекти, але й соціально-економічні та регуляторні чинники.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток сучасних платіжних систем є одним із ключових напрямів еволюції фінансової інфраструктури в умовах цифрової трансформації економіки. Це питання викликає активний науковий інтерес, що відображається в численних дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних учених.

Зокрема, у працях О. Бабарицького та К. Токаревої акцентовано увагу на необхідності формування ефективної національної платіжної системи, яка забезпечувала б повний цикл здійснення платежів між суб'єктами фінансово-господарських відносин та сприяла підвищенню прозорості грошового обігу в державі [1].

О. Єрмошкіна у своїх наукових розвідках розглядає платіжну систему як складну інституційну модель, що охоплює сукупність економічних відносин між учасниками платіжного процесу. Авторка підкреслює, що платіжна система є не лише інфраструктурною основою розрахунків, а й інструментом перерозподілу фінансових ресурсів у національній економіці [8].

У контексті правового регулювання важливим є Закон України «Про платіжні послуги», в якому сформульовані основні поняття та визначено функціональні засади діяльності як національних, так і міжнародних платіжних систем [11]. Цей нормативний акт створює

інституційне підґрунтя для розвитку конкурентного ринку платіжних послуг в Україні та імплементації європейських стандартів.

Значний внесок у розвиток теоретико-методичних основ платіжної інфраструктури зробили Ю. Бондарець [2], О. Вовченко [3], Н. Голда [4], Джусов О. [7] та інші. Їхні роботи спрямовані на систематизацію чинників, що впливають на ефективність функціонування платіжних систем, а також на виявлення бар'єрів, пов'язаних із інтеграцією інновацій у фінансову сферу. Особливу увагу вітчизняні науковці приділяють питанням кібербезпеки, адаптації платіжної інфраструктури до новітніх технологій та забезпеченню доступності фінансових послуг для населення.

Незважаючи на високий рівень теоретичної розробленості проблематики, дослідження сучасних платіжних систем залишається актуальним у зв'язку з необхідністю постійної адаптації до змін зовнішнього середовища, зокрема цифровізації, зростання ризиків та очікувань користувачів щодо безпеки й швидкості трансакцій.

Формулювання завдання дослідження. Метою статті є дослідження сучасного стану, проблем та перспектив розвитку платіжних систем в Україні в умовах цифровізації економіки, з урахуванням потреб підвищення ефективності, безпеки та доступності платіжних послуг, а також обґрунтування напрямів удосконалення регуляторного середовища й зниження бар'єрів для інновацій у сфері платіжної інфраструктури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна фінансово-економічна система України зазнала значного впливу збройної агресії, що активізувалась з 2022 р. Це спричинило необхідність термінового реформування фінансових механізмів, зокрема у сфері платіжних послуг. Водночас розвиток фінансово-технологічних рішень у сфері платежів стимулює зростання конкуренції, що, своєю чергою, сприяє активізації інноваційних процесів в економіці. Зростаюча роль платіжних сервісів спричиняє появу нових фінтех-компаній і сприяє підвищенню загального рівня продуктивності в національному господарстві.

На сьогодні понад 95% фінансових операцій в Україні здійснюється через державну електронну систему платежів (СЕП). З метою аналізу рівня впровадження електронних розрахунків доцільно розглянути динаміку загальних обсягів операцій, проведених у межах цієї системи у 2019–2023 рр. (рис. 1).

Аналіз представлених показників свідчить, що за досліджуваній період кількість транзакцій зменшилась на 39 млн одиниць. Найвищий обсяг було зафіксовано у 2021 р. – 446 млн операцій. Зниження у 2022 р. зумовлено наслідками повномасштабної війни. Водночас обсяги грошових переказів демонстрували пози-

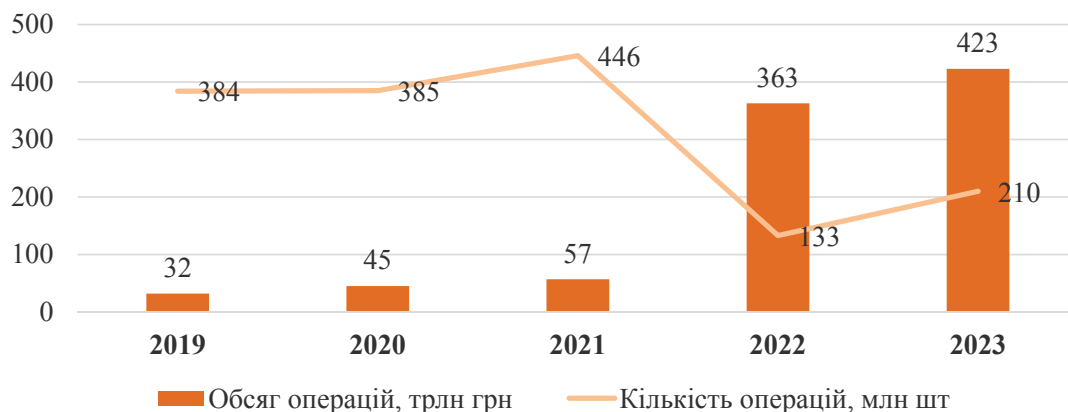

Рис. 1. Динаміка загальних обсягів проведених операцій за допомогою державної електронної системи станом на 2019–2023 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [13]

тивну динаміку, і за аналізований період зросли на 174 трлн грн, що свідчить про зростаючу довіру користувачів до сучасних платіжних сервісів.

Ринок електронних платежів виконує роль критичної інфраструктури національної фінансової системи. Його ефективне функціонування забезпечує стійкість грошового обігу та безперервність фінансових потоків [6]. У цьому контексті вивчення стану платіжної інфраструктури в умовах цифровізації набуває особливої актуальності, оскільки дає змогу вдосконалити платіжні механізми, забезпечити доступність якісних сервісів для населення та бізнесу, а також захист прав споживачів фінансових послуг.

Важливим індикатором розвитку ринку є кількість платіжних карток, емітованих банківськими установами протягом 2019–2023 рр. (рис. 2).

За результатами аналізу встановлено, що протягом зазначеного періоду кількість платіжних карток зросла

на 43,5 млн одиниць. Це зростання свідчить про поступову цифровізацію фінансових послуг і посилення впливу інноваційних технологій на розвиток національної економіки.

Одним із ключових напрямів вдосконалення платіжної інфраструктури є зниження вартості еквайрингу [2]. Сьогодні високі тарифні ставки обмежують можливість малого та середнього бізнесу щодо використання платіжних терміналів [7]. Для подолання цього бар'єра необхідно реалізувати комплекс таких заходів:

- стимулювання конкуренції серед операторів еквайрингових послуг;
- впровадження державного регулювання тарифів для недопущення зловживань;
- розробка програмної підтримки для малого бізнесу;
- державне сприяння розвитку інновацій у сфері еквайрингу;

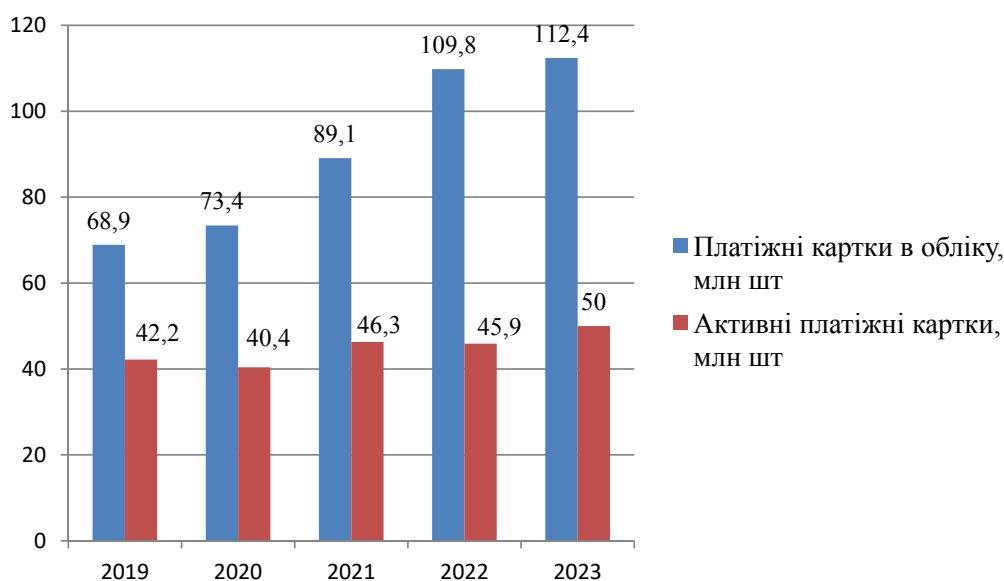

Рис. 2. Динаміка кількості випущених платіжних карток, млн шт.

Джерело: побудовано автором за даними [13]

- впровадження хмарних технологій для здешевлення інфраструктурних рішень;
- підвищення кваліфікації персоналу щодо роботи з платіжними терміналами;
- регулярне оновлення нормативної бази з урахуванням технологічного розвитку.

Ще однією актуальною проблемою є домінування на ринку міжнародних платіжних систем (Visa, Mastercard), що зумовлює обмежене використання вітчизняних систем [3]. Для зменшення рівня монополізації доцільно [4]:

- стимулювати створення та розвиток національних платіжних систем;
- забезпечити державну підтримку для українських розробників;
- спростити регуляторні процедури для запуску нових проєктів;
- розробити механізми незалежного аудиту з метою моніторингу конкуренції;
- налагодити партнерство з міжнародними організаціями для адаптації найкращих практик.

Висновки. У результаті проведеного дослідження було узагальнено ключові теоретичні та практичні положення щодо функціонування платіжних систем в умовах цифрової трансформації фінансового сектору. Платіжна система розглядається як інтегрований механізм, що охоплює сукупність організаційних, інституційних, правових та технологічних елементів, які забезпечують здійснення електронних переказів фінансових ресурсів між суб'єктами економіки. Основними цілями її функціонування є підвищення ефективності, безпеки та стабільності фінансових транзакцій.

Сучасні платіжні системи виконують важливу роль у національній економіці, зокрема у забезпеченні ліквідності, підтримці електронної комерції, розширенні доступу до фінансових послуг, стимулюванні цифровізації господарських процесів і підвищенні рівня фінансової інклюзії населення. Їх правове регулювання здійснюється на основі чинного законодавства, зокрема Закону України «Про платіжні послуги», нормативних документів Національного банку України та рішень Антимонопольного комітету.

Аналіз кількісних та якісних показників діяльності платіжної інфраструктури дозволив виявити низку системних проблем, які стримують її розвиток. Серед ключових бар'єрів – домінування міжнародних платіжних систем, високий рівень кіберризиків, недостатній рівень стандартизації операцій, відсутність комплексного захисту прав споживачів, надмірна вартість еквайрингових послуг, а також низький рівень фінансової обізнаності населення.

Для подолання виявлених проблем доцільно впроваджувати низку комплексних заходів, серед яких: створення державних програм стимулювання розвитку вітчизняних платіжних систем, забезпечення доступного еквайрингу для малого і середнього бізнесу, реалізація ініціатив із підвищення фінансової грамотності, підтримка інновацій у сфері фінансових технологій, вдосконалення нормативно-правового регулювання, регулярне технічне оновлення систем та запровадження аудиторського контролю. Застосування зазначених інструментів дозволить не лише оптимізувати роботу платіжної інфраструктури, але й забезпечити її сталість і конкурентоспроможність в умовах глобальних викликів.

Список використаних джерел:

1. Бабарицький О. В., Токарева К. О. Платіжні системи: сутність та особливості правового регулювання в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип. № 9. С. 470–474.
2. Бондарець О., Бондаренко Л., Водолазська Н., Хиль Л. Стан, проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *БізнесІнформ*. 2018. Вип. № 8. С. 153–157.
3. Вовченко О. С. Напрями розвитку платіжних систем в Україні в умовах європейської інтеграції. *Економічний вісник*. 2022. Вип. № 4. С. 49–56.
4. Голда Н., Поліщук Н. Розвиток національних платіжних систем: проблеми та перспективи. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2020. Вип. 2 (23). С. 14–23.
5. Давиденко Н. М., Колодяжна В. О. Оцінювання фінансової безпеки банківської системи України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки» 2020. Вип. 40. С. 51–58.
6. Давиденко Н. М. Сучасний стан грошового ринку та особливості емісії грошей в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». 2017 №27. Част.3 С. 20–24.
7. Джусов О., Піляк О. Поточний стан, проблеми і перспективи розвитку платіжних систем України. *Економічний протіп*. 2020. Вип. № 154. С. 190–196.
8. Єрмошкіна О., Мусаєва Н. Платіжна система як базовий елемент цифрової економіки: інституціонально-поведінкові аспекти. *Економічний вісник*. 2021. Вип. 4. С. 135–144.
9. Ключка О., Богріновцева Л., Козій Н. Оцінка ефективності впровадження інноваційних технологій в діяльність вітчизняних банків під впливом цифрової трансформації фінансового ринку. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3908/3831> (дата звернення: 07.04.2025).
10. Ключка О. В., Богріновцева Л. М., Федорчук Н. М. Особливості використання сучасних банківських продуктів та технологій в діяльності банків як суб'єктів фінансового ринку. Актуальні проблеми економіки. 2023. № 12(270). С. 86–93.
11. Про платіжні послуги: Закон України від 30 черв. 2021р. № 1591-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення 26.04.2025)
12. Рушишин Н., Костак З. Платіжна система України та безпека її функціонування. *Гроші, фінанси, кредит*. 2017. Вип. 19. С. 452–456.
13. Статистика національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/en/> (дата звернення 21.04.2025.)

References:

1. Babarytskyi O. V., Tokarieva K. O. (2023). Platyzhni systemy: сутnist ta osoblyvosti pravovoho rehulivannia v Ukraini [Payment systems: essence and peculiarities of legal regulation in Ukraine]. *Yurydychnyi naukovi elektronnyi zhurnal*, no. 9, pp. 470–474.

2. Bondarets O., Bondarenko L., Vodolazska N., Khyl L. (2018). Stan, problemy ta perspektyvy rozvytku rynku platyizhnykh kartok v Ukraini [State, problems and prospects of the payment cards market in Ukraine]. *Biznes Inform*, no. 8, pp. 153–157.
3. Vovchenko O. S. (2022). Napriamy rozvytku platyizhnykh system v Ukraini v umovakh yevropeiskoi intehratsii [Directions for the development of payment systems in Ukraine in the context of European integration]. *Ekonomichnyi visnyk*, no. 4, pp. 49–56.
4. Holda N., Polishchuk N. (2020). Rozvytok natsionalnykh platyizhnykh system: problemy ta perspektyvy [Development of national payment systems: challenges and prospects]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava*, no. 2(23), pp. 14–23.
5. Davydenko N. M., Kolodiazna V. O. (2020). Otsiniuvannya finansovoi bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy [Assessment of the financial security of the banking system of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, no. 40, pp. 51–58.
6. Davydenko N. M. (2017). Suchasnyi stan hroshovoho rynku ta osoblyvosti emisii hroshei v Ukraini [The current state of the money market and peculiarities of money issue in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky*, no. 27(3), pp. 20–24.
7. Dzhusov O., Piliak O. (2020). Potochnyi stan, problemy i perspektyvy rozvytku platyizhnykh system Ukrainy [Current state, problems and prospects of development of payment systems in Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 154, pp. 190–196.
8. Yermoskina O., Musaieva N. (2021). Platyizhna systema yak bazovyi element tsyfrovoy ekonomiky: instytutsionalno-povedinkovi aspekty [Payment system as a basic element of the digital economy: institutional and behavioural aspects]. *Ekonomichnyi visnyk*, no. 4, pp. 135–144.
9. Kliuchka O., Bohrinovtseva L., Kozii N. (2024). Otsinka efektyvnosti vprovadzhennia innovatsiinykh tekhnolohii v diialnist vitchyznianskykh bankiv pid vplyvom tsyfrovoykh transformatsii finansovoho rynku [Assessing the Efficiency of Implementation of Innovative Technologies in the Activities of Domestic Banks under the Influence of Digital Transformation of the Financial Market]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 62. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3908/3831> (Accessed: 07.04.2025).
10. Kliuchka O. V., Bohrinovtseva L. M., Fedorchuk N. M. (2023). Osoblyvosti vykorystannia suchasnykh bankivskykh produktiv ta tekhnolohii v diialnosti bankiv yak subiektiv finansovoho rynku [Features of the use of modern banking products and technologies in the activities of banks as financial market participants]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 12(270), pp. 86–93.
11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2021). *Zakon Ukrainy "Pro platyizhni posluhy"* № 1591-IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (Accessed: 26.04.2025).
12. Rushchyshyn N., Kostak Z. (2017). Platyizhna systema Ukrainy ta bezpeka yii funktsionuvannya [The payment system of Ukraine and the security of its functioning]. *Hroshi, finansy, kredyt*, no. 19, pp. 452–456.
13. National Bank of Ukraine. (2025). *Statystyka Natsionalnoho banku Ukrainy*. Available at: <https://bank.gov.ua/en/> (Accessed: 21.04.2025).